

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31e JAARGANG

WOENSDAG 17 JULI 1946

No. 1523

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*N. J. Polak; J. Tinbergen;
H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
H. W. Lambers (Redacteur-Secretaris).*

*Adjunct-Secretaris: J. H. Lubbers.
Assistent-Redacteur: A. de Wit.*

*Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408.*

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p.p. in Nederland f 26* per jaar. Overzeesche gebiedsdeelen en buitenland f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar. Losse nummers 75 cent.

Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-(W.).

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Tel. 69300, toestel 6).

INHOUD: Blz.

Ontwerp belastingherziening 1946 door <i>Mr. Dr. E. Tekenbroek</i>	451
Een plan voor planning door <i>C. de Bruyn</i>	454
Eenige beschouwingen naar aanleiding van „reclamekunde” door <i>Dr. J. van Rees</i>	458
John Maynard Keynes door <i>J. R. N. Stone</i>	459
Aanteekeningen:	
De inflatie in Hongarije	461
Internationale Kamer van Koophandel	461
Boekaankondigingen	462
Ontvangen boeken	462
Geld- en kapitaalmarkt	462
Statistieken:	
Bankstaten	462

DEZER DAGEN

moest de commissie van redactie een harer leden afstaan aan het bedrijfsleven. Prof. Dr. J. F. ten Doesschate is

van den puur wetenschappelijken wederopbouw van Nederland overgegaan naar den industrieelen. Zoo zal de commissie voortaan zijn weloverwogen advies missen, de lezer zijn naam in den kop van het blad. Doch in onze kolommen zal, naar wij hopen, de naam ten Doesschate nog meermalen als ondertekening te vinden zijn: problemen zijn er te over en de gewoonte daarover te verhandelen verleert men niet.

Na vele verhandelingen pro en contra kreeg Engeland, „tired and sceptical island of austerity”, zooals „The Economist” het uitdrukt, zijn leening. Officieele reactie van de Engelschen: gematigd optimisme. Verwachtingen omtrent een directe verhooging van den levensstandaard werden onmiddellijk getemperd. De Engelschen houden zich aan het „wijze woord van den Chineeschen filosoof Laotse: „Wie soberheid betracht is steeds tevreden”. Frankrijk, dat de bestorming van de Bastille in uitbundige vroolijkheid herdacht (symptoom van een natuurlijke vitaliteit, of: „après nous le déluge?”), krijgt deze week \$ 650 miljoen overgemaakt, het eerste gedeelte van de einde Mei jl. verkregen leening. Nederland krijgt, behalve een nieuwe Eerste Kamer, die tot stand kwam na eenige voor een buitenstaander onbegrijpelijke zijsprongen vanwege de restzetels, zoo goed als zeker in Wallstreet een obligatielening van \$ 50 miljoen.

Voor hun economisch herstel kunnen de betrokken landen het niet stellen zonder deze injecties. Echter, zoowel wetenschap als practijk toonen een stijgende belangstelling (en bezorgdheid?) voor den toekomstigen loop der conjunctuur in de Vereenigde Staten, temeer, daar de prijsbeheersching weer tot leven gewekt is op een wijze, die sterk aan kunstmatige ademhaling doet denken.

Minder resultaat hadden verhandelingen pro en contra te Parijs, waar de vier Ministers uiteengingen na een laatste steekspel over Oostenrijk, dat de afgelopen weken het toneel is geweest van een merkwaardig spelletje van geven en nemen (in den letterlijken zin des woords). Toch hebben zij verschillende zaken geregeld, die tevoren door velen als onoplosbaar werden beschouwd. Wat Duitschland betreft zijn de wederzijdsche standpunten in elk geval duidelijker geworden.

Verduidelijking van de situatie ook in Indië? De Groote Oost, Borneo, Bangka en Billiton staan thans niet meer onder Geallieerd beheer. Ook hier is binnenkort verduidelijking der wederzijdsche standpunten mogelijk. Minder duidelijk is nog steeds de toestand op Java, waar nu van een „wapenstilstand” wordt gesproken.

Oorlog, wapenstilstand, vrede. Op 29 Juli begint te Parijs de vredesconferentie, waar ook Nederland zijn stem zal kunnen laten hooren. Moge van deze belangrijke bijeenkomst later niet gezegd worden, wat „The Times” van 13 Juli jl. opmerkt over een vergadering, waarin Minister Frachey de brood distributie verdedigde tegenover de bakkers: „This meeting was productive of much heat and noise, but of little else”.

Beschikbare krachten

Secretaris van de Directie

Mr. in de rechten, 35 jaar, onlangs gedemobiliseerd, beschikkende over ruime adm. en comm. ervaring, org. talent, goede talenkennis, vlot stylist, uitstekende referenties, zoekt plaatsing als secretaris directie of anderszins.
Br. onder no. 975 Arc's Adv. Bedr., Kettingstraat 2, Den Haag.

Meester in de Rechten

woonachtig te Brussel, zoekt een betrekking als secretaris van de directie van of juridisch adviseur bij een financiële, fiscale, commerciële, bedrijfs-, verkeers- of verzekeringsinstelling, bij voorkeur in België.
Brieven onder nummer 539 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Assistent-Accountant

leeftijd 25 jaar, ongehuwd, middelbare opl. met 7 praktijkjaren, waarvan 4 geheel zelfstandig in den buitendienst werkzaam geweest, speciaal bekend met de machinale boekhouding en bedr.-administratie van scheepswerven en mach.fabr., het behandelen van fiscale aangelegenheden, inrichten en controleren van admin. van middelgrote bedrijven enz., zoekt een betrekking als Ass.-Accountant of Boekhouder. Leefst in Utrecht, Amersfoort of omgeving. Is ook bereid buiten Nederland of Europa te werk gesteld te worden.
Br. onder no. 545 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Drs. Economie

m. l. met langjarige internationale ervaring, speciaal op exportgebied, bereid, moderne talen beheerschend, wenscht van werkring te veranderen en zoekt leidende functie in particulier bedrijf of overheidsinstelling. Genegen om naar het buitenland te gaan.
Brieven onder no. 549 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Vacatures

Bij de ondervakgroep Straatsteenindustrie, gevestigd te Arnhem, is de functie vacant van

SECRETARIS

Uitvoerige, eigenhandig geschreven sollicitaties met opgave van levensloop, referenties en verlangd salaris binnen 14 dagen na heden te richten aan het kantoor der Ondervakgroep, Cronjéstraat 15 te Arnhem.

SECRETARESSE

Bij Vakgroep te 's-Gravenhage is plaats voor een SECRETARESSE. Gegadigden moeten in het bezit zijn van eindexamen HBS 5-j. cursus of gelijkwaardig diploma. Geroutineerde stenotypiste. Eenige kennis van boekhouden en belangstelling voor soc.-econ. problemen. Leeftijd bij voorkeur niet jonger dan 25 jaar. Eigenhandig geschreven brieven onder opgave van verlangd salaris met uitvoerige inlichtingen worden verwacht onder no. 542 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

GROOT HANDELS- EN AANNEMERSBEDRIJF in Gelderland zoekt voor de controle en de leiding van de Afd. Boekhouding en Belastingzaken

een ervaren Accountant

voor vasten dienst. Vereischten: snel begrip en doorzicht; organisator op admin. gebied; zeer goede vak-kennis; kennis van sociale wetgeving en belastingrecht.

Eigenhandig geschr. brieven met volledige gegevens omtrent persoon, opleiding, praktijk, milieu, referenties, verl. salaris enz., annex pasfoto, binnen één week aan: „Expertus”, Laboratorium voor industriële Psychotechniek en Beroepskeuze, Groesbeekscheweg 20, Tel. 22428, Nijmegen.

DE BANK

GEeft
VOORLICHTING
OP HET GEBIED
VAN DEN IN-
TERNATIONALEN
HANDEL EN HET
INTERNATIONAAL
BETALINGS-
VERKEER

ROTTERDAMSCH
BANKVEREENIGING
200 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

Naaml. Venn. Hollandsche Belegging- en Beheer-Mij.

Anno 1930
Heerengracht 320 - Amsterdam

Beheer en Adviesgeving
voor
PENSIOENFONDSEN,
STICHTINGEN,
ONDERNEMINGEN
EN PARTICULIEREN

Commissarissen: M
Prof. Ir. I. P. de Vooyo:
Drs. J. H. Gispert;
Mr. J. E. Scholtens.
Directie:
Gerlof Verwey;
Dr. F. Ph. Groeneveld;
A. C. Leeuwenburgh.

R. MEES & ZONEN

Ao 1720

Rotterdam, 's-Gravenhage, Delft, Schiedam
Vlaardingen, Amsterdam (alleen assurantiën)

BEHANDELING VAN ALLE BANKZAKEN
BEZORGING VAN ALLE ASSURANTIËN

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

gispert

meubelen en gisolampen
culemborg
amsterdam
rotterdam

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ N.V.

(DEVIEZENBANK)

Hoofdkantoor: Amsterdam
Kantoren in binnen- en buitenland

ALLE BANKZAKEN, o.a. FINANCIERING VAN
IM- EN EXPORTEN

Inlichtingen omtrent
HANDELS- EN BETALINGSVERKEER

Bemiddeling bij het zoeken van nieuwe zakenrelaties
in binnen- en buitenland (Contactbureau)

ONTWERP BELASTINGHERZIENING 1946.

De plannen van den Minister.

Het reeds lang in uitzicht gestelde Wetsontwerp is dan eindelijk bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend. Omtrent de materie, die in het ontwerp geregeld is, heeft reeds overleg tusschen den Minister en de Kamer plaats gehad. Op de blz. 18 en 19 van de „Nota betreffende de toestand van 's Rijks financiën" bij geleidebrief dd. 12 December 1945 aan de Tweede Kamer aangeboden¹⁾, ontvouwde de Minister reeds in het kort zijn plannen. Als strekking der in te dienen ontwerpen werd aangegeven het wegnemen van de belèmmingen voor het ontplooiën van een gezonde ondernemersactiviteit, gelegen in de te drukkende belastingen, en het aantrekkelijk maken van Nederland voor vestiging van nieuwe ondernemingen. Daartoe moest dienen de afschaffing der vennootschapsbelasting en der vermogensbelasting voor lichamen, zoodat de invoering van een minder drukkende, overwinstbelasting en een zgn. winstgerechtigdenbelasting als voorheffing op de inkomstenbelasting. Daarnaast zou ter versterking der gewone inkomsten dienen een verhooging van het tarief van de omzetbelasting, gepaard gaande met een vermindering of vrijstelling van deze heffing voor noodzakelijke levensbehoeften en met de invoering van een weeldebelasting, alsmede een verhooging van de successie- en schenkingsrechten.

In het Voorloopig Verslag van de Kamer wordt op deze summier ontvouwde plannen reeds ingegaan (zie par. 10).

Het blijkt, dat de plannen over het algemeen de instemming hebben, zij het dan met het voorbehoud, dat de indiening der desbetreffende plannen zal worden afgewacht; van belang voor ons betoog is intusschen er op te wijzen, dat te kennen wordt gegeven, dat verschillende leden de algeheele afschaffing van de vennootschapsbelasting te ver gaat.

In par. 9 van zijn Memorie van Antwoord (ingezonden dd. 8 April 1946) gaat de Minister slechts summier op de gemaakte opmerkingen in, hetgeen begrijpelijk is, omdat inmiddels (dd. 22-Januari 1946) aan de Tweede Kamer was aangeboden de „Nota betreffende eenige aspecten van het gevoerde financiële beleid"²⁾. Op blz. 27 e.v. van deze nota ontvouwt de Minister zijn plannen nader. Daaruit blijkt, dat het in de bedoeling van den Minister ligt een algeheele principieele herziening van ons belastingstelsel te ondernemen; voor dezen grooten arbeid acht de Minister een overhaast tempo gevaarlijk; hij wil derhalve voorshands volstaan met een gedeeltelijke herziening. De materiele inhoud van die gedeeltelijke herziening wordt dan nader uiteengezet. Voor ons betoog zijn het meest belangrijk de uiteenzettingen met betrekking tot het vervallen van de vennootschapsbelasting en de vermogensbelasting 1942 en de invoering van de overwinstbelasting en de winstgerechtigdenbelasting.

Critiek van de Kamercommissie.

Op dit betoog gaat de Commissie uit de Kamer in. Blijken het Voorloopig Verslag achten verscheidene leden de plannen, zooals de Minister ze thans ontwikkelt, te ingrijpend; die plannen raken h.i. de grondbeginselen van het belastingstelsel en ze achten het beter deze wijzigingen te entameeren bij de in het vooruitzicht gestelde principieele herziening van ons belastingstelsel „in een rustige sfeer". Vooral wordt bezwaar gemaakt tegen de afschaffing van de vennootschapsbelasting en de invoering van de overwinstbelasting en de winstgerechtigdenbelasting.

Het afschaffen van de vennootschapsbelasting wordt geacht tegen de ontwikkeling van de belastingtheorie en tegen de geschiedenis van het Nederlandsche belastingstelsel gedurende de laatste tien jaar in te gaan; de groote

N.V.'s zijn tot betrekkelijk zelfstandige lichamen uitgegroeid, waaraan de belastingheffing niet voorbij kan gaan; de N.V. ontvangt van de Overheid juridisch zoowel als economisch zooveel gunstigere voorwaarden, dat een speciale belasting op de N.V.'s op haar plaats is.

Geveerd wordt, dat er ter belastingontduiking weer een vlucht in den N.V.-vorm tot ontstaan, zooals men die hier te lande gekend heeft gedurende de periode, dat de dividend- en tantiëmebelasting van kracht was. In de invoering van de winstgerechtigdenbelasting wordt gezien een ombuiging naar het Engelsche belastingrecht, terwijl aansluiting bij het Belgische systeem, met het oog op de toekomstige samenwerking, beter geacht wordt. De overwinstbelasting doet voorts — volgens verscheidene kamerleden — de fiscale bevoorrechtiging van den rentetrekker sterk uitkomen en verzwart de lasten op het kleine en middelgrote bedrijfsleven.

Wij kunnen deze „principieele critiek" op de plannen van den Minister niet sterk achten. Ze is o.i. gebaseerd op verouderde argumenten en miskent het juiste karakter van de plannen van den Minister, met name de strekking van de overwinstbelasting en de winstgerechtigdenbelasting.

Meer indruk maken op ons de praktische argumenten. Afschaffing van de vennootschapsbelasting, gepaard gaande met de invoering van een overwinstbelasting en winstgerechtigdenbelasting, is inderdaad een principieele wijziging, die beter geëntameerd kan worden ter gelegenheid van de in het vooruitzicht gestelde algeheele herziening van ons belastingstelsel.

Een minder ingrijpende wijziging van ons belastingrecht heeft o.i. bovendien het voordeel, dat de belastingdienst, die toch reeds overbelast is, niet bovendien nog eens alle zorgen, die de invoering van een nieuwe heffing met zich brengt, er bij krijgt. Al aanvaarden wij deze praktische argumenten, wij willen niet verbloemen, dat bij ons de vrees ontstaat, dat van uitstel afstel komt. Het is niet de eerste maal, dat een Minister met het plan rondloopt ons belastingstelsel in zijn geheel eens op de helling te nemen. Het feit, dat Minister Lieftinck, die getoond heeft, voor groot werk niet terug te schrikken, ook in het nieuwe kabinet zitting heeft genomen, doet ons echter het beste hopen.

Wat intusschen van dit alles zij, de Minister is gezwicht voor de argumenten van de Kamerleden. Blijken het dd. 7 Juni jl. bij de Tweede Kamer ingediende Wetsontwerp „Belastingherziening 1946" wordt de vennootschapsbelasting gehandhaafd, zij het niet onveranderd. Het tarief, dat thans 30—50 pCt. bedraagt, wordt verlaagd tot 25 pCt. (geldend voor de boekjaren 1944/45, resp. 1945 e.v.) en in het fiscale winstbegrip worden twee voor het bedrijfsleven zeer belangrijke wijzigingen aangebracht (geldend voor de boekjaren 1945/46 resp. 1946 e.v.).

Nieuw fiscaal winstbegrip: onbelaste reserve.

De eerste wijziging is de terugbuiging van het fiscale winstbegrip naar het winstbegrip van onze oude winstbelasting (product van eigen bodem), door het toelaten van het vormen van belastingvrije reserves, 1) tot dekking van risico's, welke plegen te worden verzekerd, doch die niet verzekerd zijn, en 2) tot gelijkmatige verdeling van kosten en lasten.

De tweede wijziging is het toelaten van het vormen van een zgn. onbelaste reserve, waarvan de strekking is de mogelijkheid tot verliescompensatie te vergrootten. Deze wijziging is de meest principieele; daarmede wordt een modern element in onze belastingwetgeving geïntroduceerd.

De wijziging van het fiscale winstbegrip is wettechnisch gegoten in den vorm van een wijziging van art. 10 lid 3 der inkomstenbelasting, waarheen de vennootschapsbelasting en de ondernemingsbelasting verwijzen. Het nieuwe winstbegrip geldt derhalve voor alle ondernemingen, on-

¹⁾ Stuk 124 — Zitting 1945/1946.

²⁾ Stuk 145 — Zitting 1945/1946.

geacht den rechtsvorm, waarin ze gedreven worden, dus ook voor zgn. particuliere ondernemingen.

In art. 4 van het onderhavige ontwerp, waarheen het nieuwe derde lid van art. 10 inkomstenbelasting verwijst, wordt de belastingvrije reserve nader omschreven. Dit art. 4 draagt alle kenmerken van den wetgevenden arbeid van ons Departement van Financiën in de laatste jaren. Het is goed doordacht, houdt met allerlei mogelijkheden rekening en is zoo bondig mogelijk geformuleerd; als juristenwerk bewonderenswaardig, maar voor niet-deskundigen is dit artikel vermoedelijk onbegrijpelijk; trouwens ook de toelichting op art. 4 is voor niet-deskundigen zware kost.

Kort samengevat komt de inhoud ervan hierop neer: 15 pCt. van de fiscale winst mag belastingvrij worden gereserveerd tot een alternatief maximum, t.w.: a) 20 pCt. van de waarde van de lichamelijke zaken, welke voor de uitoefening van het bedrijf worden gebruikt, of van de op zoodanige zaken gevestigde zakelijke rechten plus 10 pCt. van de waarde van de bedrijfsvoorraden, dan wel b) 10 pCt. van de waarde der overige activa. De onbelaste reserve heeft dus een plafond dat met de investeringen en desinvesteringen in de onderneming op en neer gaat. Men kan de onbelaste reserve niet laten toenemen zonder ook effectief te reserveeren; neemt de onbelaste reserve af door onttrekkingen (privé-opname resp. uitdeelingen), dan wordt de belastbare winst met de onttrekking verhoogd. Hieruit blijkt, dat de onbelaste reserve een soort rekening-courant tusschen belastingplichtige en fiscus wordt; als zoodanig vertoont ze eenige overeenkomst met de zgn. herleide overgangsreserve³⁾. Trouwens de herleide overgangsreserve wordt tot het plafond omgezet in onbelaste reserve.

N.V.'s, die dank zij een conservatieve uitdeelingspolitiek in vroeger jaren nog met een groote overgangsreserve zitten, worden dus voorhandig beroofd van de voordelen, die het vormen van een onbelaste reserve voor het bedrijfsleven biedt en zulks omdat bij den overgang van dividend- en tantiëmebelasting naar de winstbelasting de fiscus zich op het standpunt heeft gesteld, dat hij nog iets met deze N.V.'s te verrekken heeft. Wij vragen ons af, of het ontwerp op dit punt zijn doel niet voorbij schiet; het doel er van is toch, het in fiscaal opzicht geven van wat blauwe lucht aan de ondernemers, ten einde hun activiteit te prikkelen. De ondernemers, die hun onderneming in den N.V.-vorm drijven en die in de oogen van den fiscus in vroeger jaren ondeugend zijn geweest, laat de Minister voorloopig nog in den hoek staan.

Verruimde verliescompensatie.

De voornaamste strekking van de onbelaste reserve is de verruiming van de verliescompensatie. Naast de bestaande mogelijkheid tot verliescompensatie (t.w. met de winsten van de twee volgende jaren), die gehandhaafd blijft, wordt dus thans de mogelijkheid geopend verliezen met vroegere winsten te compenseren. De ontwerper had die nieuwe compensatiemogelijkheid ook kunnen vinden door voor verliesjaren een vermindering van vroegere aanslagen toe te staan. Uit het oogpunt van conjunctuurpolitiek acht de ontwerper het door hem voorgestelde systeem voor het oogenblik het meest verkieselijk. Een zeer gelukkige keuze, omdat dergelijke reserves voor toekomstige verliezen o.i. beter door de bedrijven zelf kunnen worden gevormd dan door de Schatkist. Weliswaar breken, blijkens de veranderingen, die aangebracht worden in de begrootingstechniek, ook op dit terrein moderne ideeën door en past daarbij, dat de Overheid door het vormen van reserves actieve conjunctuurpolitiek gaat voeren, hiertegenover staat, dat ook in de toekomst een minister van Financiën nog wel rekening zal moeten houden met een Kamer, en ambtsgenooten, die — de nieuw-

lichterij ten spijt — zullen aandringen op besteding van de gebeurde belastinggelden, zonder veel oor te hebben voor het argument, dat gereserveerd moet worden voor magere jaren, waarin mogelijkerwijze van de gebeurde belastinggelden bedragen moeten worden teruggestort. Daarom lijkt het ons veiliger deze reservevorming buiten de politieke sfeer te houden door de ondernemingen zelf de reserves te laten vormen.

Het openen van de mogelijkheid tot het vormen van onbelaste reserves voor het opvangen van toekomstige verliezen beteekent o.i. stellig een belangrijke principieele verbetering van ons belastingrecht. Het bedrijfsleven mag den Minister erkentelijk zijn, dat hij den moed heeft gehad in het huidige tijdsbestek een dergelijk voorstel te doen.

Trouwens uit het algemeene gedeelte van de M. v. T., dat bijzonder helder geschreven is, blijkt, dat de Minister een open oog heeft voor de beteekenis van den ondernemer. „In hooge mate hangt het herstel van ons economisch leven af van het initiatief der ondernemers, van de bereidheid om de risico's te dragen, welke aan het financieren van ondernemingen inhaerent zijn en van de bereidheid tot inspanning, zuinigheid en handelen met overleg bij allen, die in eenigerlei vorm tot arbeiden in staat zijn”, aldus de aanhef van par. 2 van de M. v. T. en dit hier aangeslagen accoord klinkt door in het ontwerp en de M. v. T.

In de M. v. T. treft men verschillende passages aan, die er op wijzen, dat de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek op fiscaal gebied geleidelijk aan in ons positief belastingrecht zullen worden geconcretiseerd.

Typeerend voor de opvattingen van den huidige Minister lijkt ons, hetgeen hij in par. 8 van de M. v. T. schrijft over de arbeidscompensatie. Hieronder valt te verstaan het verschijnsel, dat door toeneming van den belastingdruk velen doorgaans onbewust ertoe komen door harder werken het te derven reële inkomen terug te winnen; met dit verschijnsel moet men echter volgens den Minister niet verwarren de invloed van de belastingheffing op de bereidheid tot het aanvaarden van risico's; op deze bereidheid kan de belastingheffing inderdaad een snuikenden invloed hebben.

Moge de Minister hebben toegegeven aan den op hem uitgeoefenden drang om de vennootschapsbelasting voorloopig — zij het dan met een verlaagd tarief en een nieuw ruimer winstbegrip — te handhaven, uit par. 4 van de M. v. T. blijkt intusschen, dat hij zijn oorspronkelijk plan nog niet heeft laten varen. Het blijft in zijn bedoeling liggen de vennootschapsbelasting uit het Nederlandsche belastingstelsel te doen verdwijnen en in de plaats daarvan een belasting in te voeren, welke van alle ondernemingen, onverschillig of zij door natuurlijke of rechtspersonen worden gedreven, naar de zgn. overwinst wordt geheven, terwijl daarnaast dan een zgn. winstgerechtigdenbelasting als voorheffing op de inkomstenbelasting zal worden ingevoerd.

Ministerieele plannen voor de toekomst.

Van niet minder belang zijn de verdere plannen, die de Minister heeft. Zoo lezen wij in par. 9, dat het in de bedoeling ligt de vermogensbelasting, die van natuurlijke personen geheven wordt, af te schaffen door haar in te bouwen in de inkomstenbelasting, in dier voege, dat 1 pCt. van de vermogenswaarde bij het inkomen wordt gevoegd en het inkomen, dat niet uit arbeid voortkomt, in de inkomstenbelasting zwaarder wordt belast dan ander inkomen. Iets dergelijks ligt in zijn bedoeling met betrekking tot de commissarissenbelasting; deze zal worden afgeschaft; op de inkomsten van commissarissen zal een vermenigvuldigingsfactor worden toegepast⁴⁾.

³⁾ D. i. de nog niet belaste reserve in de N.V.'s, aanwezig op het moment van den overgang van de dividend- en tantiëmebelasting naar de winstbelasting; bij de vervanging van de winstbelasting door de vennootschapsbelasting vond in verband met de verhooging van het heffingspercentage een herleiding plaats, vandaar de benaming: herleide overgangsreserve.

⁴⁾ De commissarissen zullen dus in het hoekje blijven zitten waar de slagen vallen. Door toepassing van een vermenigvuldigingsfactor op hun tantiëme wordt hun inkomen verhoogd. Bij de beoordeeling van den belastingdruk, die dit teweeg brengt, moet men er rekening mede houden, dat het laatste toevoegsel van het inkomen door de progressie in de tarieven zwaar wordt belast.

Voorts zal het Besluit op de dividendbeperking eerlang verdwijnen, zoo ook de vereveningsbelasting (het wachten is hier op de herziening van de sociale verzekering).

Wij kunnen slechts hopen, dat de ontwikkeling van ons economisch leven den Minister in staat zal stellen al deze plannen zoo spoedig mogelijk te verwerkelijken, overtuigd als wij zijn, dat zulks een aanmerkelijke verbetering van ons belastingstelsel zou beteekenen.

Inkomsten-, loon- en vermogensbelasting.

Zeer uitvoerig en technisch is in de M. v. T. het nieuwe tarief voor de inkomstenbelasting behandeld. Na een critiek op het bestaande Deutsche tarief wordt het nieuwe voorgestelde tarief gekenschetst als een tarief met een progressie, die zoodanig verloopt, dat de inkomstenbelasting een zeer voorname plaats onder 's Rijks middelen blijft innemen, terwijl nochtans de minst draagkrachtigen sterk worden ontzien. Het voorgestelde tarief is voor ongehuiden iets milder dan het thans geldende; het berust uitsluitend op verschil in draagkracht, bevolkingspolitiek steekt er niet in.

Eén van de grieven tegen de loonbelasting is, dat er tal van gevallen zijn, waarbij iemand, die alleen in de loonbelasting betrokken wordt, een anderen belastingdruk ondervindt dan iemand, met hetzelfde inkomen, die in de inkomstenbelasting betrokken wordt. Eén van de oorzaken hiervan is gelegen in het feit, dat in het tarief van de loonbelasting f 100 voor verwervingskosten en persoonlijke verplichtingen is ingecalculceerd (zie art. 13 L.B.). Door vermindering van dit bedrag tot f 78 wordt in dit euvel ten deele voorzien.

Het ontwerp bevat niet een nieuw tarief voor de loonbelasting, maar de Minister wordt gemachtigd de nieuwe tarieven voor de loonbelasting zoodanig vast te stellen, dat zij de nieuw in te voeren tarieven voor de inkomstenbelasting benaderen.

Ongehuiden krijgen een kleine verlichting in de vermogensbelasting door verhooging van het belastbaar minimum van f 7.500 tot f 10.000, waartegenover de kinderaftrek van f 7.500 tot f 5.000 per kind vermindert wordt.

Successiewet.

De verhooging van de successierechten betreft voornamelijk de grotere verkrijgingen in de rechte lijn⁵⁾.

Bij de beoordeeling van de tarieven der successiewet spreekt de appreciatie in sociaal opzicht van het particulier bezit een ernstig woord mede. Het uitgangspunt voor deze beoordeeling moet o.i. zijn de vraagstelling, of in verband met de gaardheid van den mensch het economische effect van het tarief op den langen duur voor de gemeenschap al of niet schadelijk is. Anders gezegd, is het voor de samenleving op den langen duur nuttig, dat het tijdens het leven van een mensch gevormde of intact gehouden kapitaal voor een goed deel uit de sfeer van de particuliere huishouding naar de overheidshuishouding wordt overgeheveld? Voor de beantwoording van deze vraag is de visie, die men heeft op de verhouding individugemeenschap beslissend. Men komt hier spoedig op politiek terrein terecht, waar zuiver verstandelijke argumenten dikwijls verdrinken in waardeeringsoordeelen en affecties.

Een zuiver verstandelijk oordeel over de juiste hoogte van het tarief van de successiewet is o.i. niet te vormen. Mutatis mutandis geldt dit ook voor het tarief van de inkomstenbelasting. Correctie op de verdeling van het bezit en op de inkomensvorming is het principe, waarop deze tarieven berusten. Voor een iegelijk is duidelijk, dat zich in het geestelijke klimaat in dit opzicht veranderingen aan het voltrekken zijn. Gelukkig is te prijzen een volk,

bij hetwelk het politieke spel op een dergelijk peil staat, dat afgunst, stemmenwerverij, heetgebakerdheid geen doentooen voeren, en de externe omstandigheden van dien aard zijn, dat zich de veranderingen langs paden der geleidelijkheid kunnen voltrekken. Met externe omstandigheden bedoelen wij hier den invloed van de politieke ontwikkeling rondom ons, want hoezeer wij ook geheel mogen opgaan in onze eigen nationale sfeer, in onze eigen mogelijkheden, men mag niet uit het oog verliezen, dat de politieke ontwikkeling in de groote landen, in het bijzonder dan in Europa, waartoe wij ook Rusland rekenen, ons land een spronggewijze ontwikkeling kan opdringen.

Bij elke verhooging van de successietarieven wordt de waarschijnlijk stem vernomen, die wijst op de noodzakelijkheid, dat de met de successiebelasting verkregen opbrengst niet op den zgn. gewonen dienst der staatsbegroting thuis hoort. Wij willen ook deze stem hier weer laten hooren; er bestaat daarvoor thans te meer aanleiding, omdat bij de positie, waarin ons land zich thans bevindt, desinvesteering voor ons nationale welzijn funest is. Dat onze tegenwoordige minister van Financiën hiermede rekening houdt bij het nemen van zijn maatregelen, moge blijken uit zijn deblokkeeringspolitiek. Het verwondert ons dan ook eigenlijk, dat in de M. v. T. over dit punt gezwegen wordt; zulks des te meer, daar uit de verandering in de begrotingstechniek, die onze Minister bezig is aan te brengen, blijkt, dat hij gezonde „social accounting” nastreeft.

Voorts vragen wij ons af, of het niet gewenscht zou zijn, nu, door de sterke verhooging van de successietarieven bij vererven in den eersten graad (het meest voorkomende geval), ter gelegenheid van het openvallen van erfenissen groote bedragen betaald moeten worden, in de wet de mogelijkheid te openen het verschuldigde recht anders dan in geld te betalen. In het ontwerp vermogensaanwasbelasting is in deze mogelijkheid wel voorzien.

Omzetbelasting.

De bezetter heeft zich aan onze omzetbelasting verbegen. Als onderdeel van zijn „Groszwirtschaftsraum”-politiek drong hij ons het zgn. cascdestelsel (d.i. alle bedrijfsschakels worden in de heffing betrokken) op. In de M. v. A. betrekking hebbende op de „Nota betreffende den toestand van 's Rijks financiën” deelt de Minister mede, dat het in zijn bedoeling ligt de vraag omtrent het terugkeeren van het cascadesysteem naar het vooroorlogische systeem van de eenmalige heffing (slechts heffing bij den fabrikant) later onder de oogen te zien.

In de M. v. T. op het onderhavige ontwerp kan men lezen, dat de Minister sindsdien op dit punt van inzicht is veranderd en geen aanleiding aanwezig acht om van stelsel te veranderen. Hij geeft daarvoor twee argumenten:

1. een zeer matige tariefverhoging geeft bij het cascdestelsel reeds een hooge opbrengst;
2. het betrekken van diensten in de omzetbelasting past niet in het stelsel van eenmalige heffing.

O.i. kan daaraan nog toegevoegd worden het argument, dat ook in België de omzetbelasting naar het cascade stelsel wordt geheven en de te verwachten nauwe economische samenwerking tusschen ons land en België het wel zeer gewenscht maakt, dat een zoo belangrijke belasting als de omzetbelasting in beide landen naar eenzelfde systeem wordt geheven. Ook fiscaal-technische argumenten pleiten voor handhaving van het cascade stelsel.

Al mag het cascdestelsel dus stevig in het zadel zitten, principieel beschouwd zijn wij van de verkieselijkheid van dit stelsel boven ons vroeger stelsel van eenmalige heffing geenszins overtuigd. Het cascdestelsel leidt feitelijk tot een principieel niet verantwoord mengsel van een (overigens imperfect werkende) productiebelasting en een verbruiksbelasting.

Voorgesteld wordt thans: een verhoging van het al-

⁵⁾ Bij de vergelijking van het oude tarief van art. 65 successiewet met het thans voorgestelde tarief moet rekening worden gehouden met de omstandigheid, dat in het voorgestelde tarief de 30 pCt. opcenten, die thans reeds geheven worden, zijn verwerkt.

gemeene tarief van 2 tot 3 pCt.; een vrijstelling van enkele noodzakelijke levensbehoeften⁶⁾; een gedeeltelijke vrijstelling van enkele minder noodzakelijke levensbehoeften⁷⁾ en de invoering van een weeldebelasting.

Vooraf wat betreft de voorgestelde veranderingen van de omzetbelasting geldt, dat men het onderhavige wetsontwerp als een geheel moet zien en met name verband moet leggen met de voorgestelde wijziging van de inkomstenbelasting.

Weeldebelasting.

Tegen de invoering van een weeldebelasting zal vermoedelijk weinig principieel verzet rijzen; een dergelijke belasting past stellig in het huidige tijdsbestek. Naast het fiscale argument pleit er voor, dat de strekking er van is, de besteding van het inkomen te leiden in een richting, die uit een sociaal oogpunt beschouwd meer verkieselijk is, door de ontwikkeling van koopkrachtige vraag naar weelde-artikelen af te remmen. Het prikkelt tot sparen en investaties, dit laatste in de richting van het voortbrengen van economische goederen (diensten daaronder begrepen), die zonder dien niet aan bod zouden komen. In dezen gedachtengang is een hoog tarief verdedigbaar. Wij hebben hier een typisch voorbeeld van het gebruiken van een belastingwet voor niet-fiscale doeleinden, waartoe zich een indirecte belasting, in het bijzonder een verbruiksbelasting, bijzonder goed leent.

Toch onderschatte men de moeilijkheden, in het bijzonder die van fiscaaltechnischen aard, verbonden aan het heffen van een weeldebelasting niet. Het ontwerp verschuift de oplossing van één van de grootste moeilijkheden, t.w. het omschrijven van de goederen en diensten, die als weelde zijn te beschouwen, naar uitvoeringsbesluiten. Een niet geringe delegatie, waarbij zich nog voegt het feit, dat de Minister tot het maximum van 25 pCt. vrijheid krijgt het tarief te bepalen.

Blijkens de M. v. T. ligt het in de bedoeling van den Minister van de hem te geven bevoegdheid in dier voege gebruik te maken, dat aansluiting gezocht wordt bij de weeldetabel (de zgn. Tabel A) behorende bij de Omzetbelastingwet 1933, zonder nochtans die lijst slaafs te zullen volgen. Men raadplege dus die lijst om een indruk te krijgen van wat er ten deze te verwachten is.

Het weeldetarief wordt alleen geheven bij levering van den fabrikant en bij invoer. Wil men den tusschenhandel (groothandel en detailhandel) niet benadeelen en een uitschakelingstendens in het leven roepen, dan zal o.i. een regeling getroffen moeten worden, krachtens welke bij leveringen door den fabrikant direct aan de consumenten niet minder belasting wordt geheven dan in het geval de weeldegoederen den consument bereikend via de klasieke keten van grossiers en detaillist. Laat de bewoording van het voorgestelde art. 10 wel voldoende ruimte voor een dergelijke regeling?

De invoering van een hooger tarief, vooral voor zgn. weelde-artikelen, kan voor leveringscontracten, die op het moment dier invoering loopende zijn, tot moeilijkheden aanleiding geven. Teneinde daarin te voorzien is op de onderhavige wijziging van de omzetbelasting art. 37 van het Besluit op de Omzetbelasting 1940 toepasselijk verklaard. De strekking daarvan is, dat de verkooper op den kooper boven den overeengekomen prijs kan verhalen, hetgeen van hem meer aan omzetbelasting (of invoerbelasting) wordt gevorderd, dan voor de wijziging het geval zou zijn. Hiermede strijdige bedingen zijn zelfs nietig.

* *

⁶⁾ Aardappelen, brood, granen, meel en bloem van granen, melk en water.

⁷⁾ Dode en levende dieren — met uitzondering van oesters, kreeften en zalm — eieren, fruit, versche, gezouten, gedroogde en gekoelde groenten, gerookte haring, margarine, peulvruchten, rund-, varkens-, schapen- en paardenvet, bak- en braadvet, versche en gezouten spek en zout. Deze artikelen zullen voortaan slechts eenmaal getroffen worden (met een 3 pCt. heffing) en wel bij levering aan de consumenten. Een zuivere verbruiksbelasting dus hier.

Terecht wordt er in de M. v. T. op gewezen, dat de opgestelde ramingen met veel reserve worden gegeven; er blijkt intusschen wel uit, dat de Minister met het ontwerp niet beoogt een belastingverzwaring (bij een miljardenbegroting is een meeropbrengst van f 25.000.000 niet van groote beteekenis), maar een herverdeling van den belastingdruk.

Wie had er vroeger ooit durven voorspellen, dat van een Regeering, waarin in sterkere mate dan ooit het geval geweest is sociaal vooruitstrevende elementen invloed hebben, een voorstel tot belastingherziening zou uitgaan, dat den druk van de zgn. directe belasting verschuift naar de indirecte belastingen. Uit de jongste socialistische litteratuur blijkt intusschen, dat men in die kringen niet meer zoo afwijzend staat tegenover de heffing van verbruiksbelastingen als vroeger.

Als door de Kamers het onderlinge verband tusschen de onderdeelen van de voorgestelde herzieningen goed begrepen wordt, zal het o.i. den Minister gelukken zijn ontwerp in het Staatsblad te krijgen. Wij gronden dit vermoeden mede op het feit, dat er, gelijk wij hierboven reeds vermeldden, feitelijk over het ontwerp reeds voor de indiening contact met de Tweede Kamer is geweest en in socialistische kringen een andere waardeering van de beteekenis van indirecte belastingen baan breekt. Met belangstelling zien wij uit naar de wijze, waarop de Kamers zullen reageren op de waarde, die de Minister blijkens zijn ontwerp en M. v. T. toekent aan het werk van de ondernemers.

Het is hier niet de plaats om op deze waardeering diep in te gaan. Wij zouden willen volstaan met de opmerking, dat het wereldvreemd is te meenen, dat de vrijheid, zooals die aan het einde van de vorige eeuw en het begin van deze eeuw bestaan heeft, voor de ondernemers moet terugkeeren, maar het is even wereldvreemd te meenen, dat het den mensch gegeven is, het verloop der economische ontwikkeling tot het laatste restje toe uit te denken en te „plannen”. Deze onmacht zal zich uiten in het verzet van het individu tegen te groote macht van de Overheid, waartoe dit verstandelijk „plannen” noodzakelijkerwijze moet leiden. Evenals in een oorlog kan, ter bereddering van den chaos, die na een oorlog of een revolutie is ontstaan, vooral als deze gepaard gaat met schaarschte, een zekere dictatoriale macht tijdelijk als noodzakelijk te aanvaarden zijn, te handhaven op den langen duur is ze niet. Het is wijs staatsmansbeleid de teugels weer tijdig te vieren. Men make zich overigens geen illusies omtrent het geestelijke gehalte van de wijze, waarop dit verzet zich uit; het zal bestaan uit veelal door winstbejag ingegeven wetsontduikingen en corruptie op groote schaal.

Mr. Dr. E. TEKENBROEK.

EEN PLAN VOOR PLANNING.

De eeuwen door hebben individuen, groepen en Staten volgens plannen gewerkt, die werden gemaakt voor kortdurende bezigheden even goed als voor veldtochten. Nu gaat de economische planning zich hief te lande uitbreiden. De thans voorgenomen uitbreiding bestaat hierin, dat de hoofdlijnen van de nationale voortbrenging, verdeling en verbruik in een nationaal welvaartsplan¹⁾ zullen worden samengevat, waarbij zoowel de hoeveelheden als de prijzen in de berekeningen zullen worden opgenomen.

De grondslagen voor planning.

Er zijn enkele actueele redenen genoemd voor het beaamde nationale welvaartsplan. In de Nota van 11 December 1945 aan de Tweede Kamer lezen wij onder andere:

¹⁾ Aldus genoemd in de Nota omtrent het regeeringsbeleid op 11 December 1945 door den Minister-President aan de Tweede Kamer aangeboden.

„Dit plan, dat zooveel mogelijk een harmonische samenvatting zal moeten zijn van de door de afzonderlijke ministeries ontworpen plannen, zal als richtsnoer moeten dienen bij de bepaling van het regeeringsbeleid²⁾, ten aanzien van den invoer, den uitvoer en de toewijzing van grondstoffen aan de afzonderlijke takken van bedrijf, het financiële beleid, de sociale maatregelen en een aantal verdere punten van economische politiek in den ruimsten zin des woords”.

Mr. Blaisse³⁾ gaf als motieven voor zoo'n plan aan: „een zoo groot mogelijke stabiliteit van de productie” en „de grootst mogelijke nationale economische prestatie”. Drs. W. F. Geyl⁴⁾ legde den nadruk op den sociaal factor van het plan, „waerbij zekere maatstaven moeten worden aangelegd, een waardeering vastgesteld om de sociaal noodzakelijkste productie voorrang te verschaffen”. „Bij alles moet dus als maatstaf de sociale rechtvaardigheid worden aangelegd”.

Wij meenen, dat de grondslag voor de planning dieper ligt. Het is van groot belang dien grondslag zuiver te stellen en dien bij de uitwerking steeds voor oogen te houden om misgrepen zooveel mogelijk te vermijden:

In de vrije economie kunnen de maatschappelijke krachten en belangen zich met elkaar meten of verbinden, alleen beperkt door enkele algemeene regelen (en organen ter handhaving daarvan) van wet en gewoonte. Die toestand heeft in een aantal gevallen geleid tot scherp strijd, in weer andere tot te veel binding; echter ook tot te weinig binding, zooals in de jaren dertig, toen er onvoldoende binding was tusschen arbeid en kapitaal met groote werkloosheid voor beide als gevolg.

Van degenen, die deze ontwikkeling hebben gekarakteriseerd, noemen wij Prof. Mr. F. de Vries⁵⁾ en Ed. van Cleeff⁶⁾.

Onder den druk der omstandigheden tracht men nu ter verbetering van het beloop van het economische proces de verwante maatschappelijke krachten en belangen in kleinere verbanden te organiseeren. Binnen die verbanden zullen de leiding en de leden de regels vaststellen en handhaven, volgens welke de krachten en belangen binnen elk verband zich met elkaar of met die in andere verbanden zullen meten of verbinden. Daaruit spruiten verscheidene vraagstukken voort, waarvan de voornaamste zijn: 1. in hoeverre zal de contractvrijheid tusschen economische eenheden (individuen en ondernemingen), anders gezegd de vrije werking der economische krachten, worden beperkt door regels of zeggenschap van derden; 2. hoe zal de verhouding tusschen leiding en leden der kleine verbanden zijn; 3. hoe zal de verhouding tusschen die verbanden zijn, d.w.z. hun integratie in het maatschappelijk geheel.

De drie genoemde vraagstukken moeten niet alleen formeel worden opgelost door de instelling van organen en omschrijving van hun bevoegdheden, maar ook materieel, doordat men zich de werking der economische krachten in het nieuwe kader kan voorstellen in haar kwalitatieve en kwantitatieve gevolgen. Meer ordening, coördinatie, organisatie en leiding van de economische krachten vereischt meer planning om een chaos van regelingen te voorkomen en dan vooral planning in en door de organen, welke het economisch leven zullen ordenen, leiden en organiseeren. De samenvatting van die plannen vormt het nationale welvaartsplan.

Doel en opbouw der planning.

Omtrent het doel en den opbouw van de planning heeft men tamelijk uiteenlopende meeningen kunnen hooren.

¹⁾ Cursivering van den schrijver.

²⁾ „Het Centraal Planbureau”, in „Je Maintiendrai” van 11 Januari 1946.

³⁾ „Planning”, in „Vrij Nederland” (Amsterdam) van 12 Januari 1946.

⁴⁾ Zie „Zal het dagen?”, door Prof. Mr. F. de Vries in „E.-S.B.” van 4 Juli 1945.

⁵⁾ „Sociaal-Economische ordening”, Arnhem 1939, blz. 35 en volgende.

Als algemeene richtlijn meenen wij te kunnen stellen: er zal ook na liquidatie van de oorlogseconomie en haar gevolgen meer ordening zijn dan vóór den oorlog, doch minder dan men nu nog wel eens vreest. De planning zal daaraan parallel moeten loopen en op dezelfde grondslagen als de economische ordening, leiding of organisatie moeten worden opgetrokken. Omtrent die grondslagen raadplegen we allereerst de reeds aangehaalde Nota, welke omtrent het nationale welvaartsplan zegt: „Het zal dienen te worden opgesteld door een Centraal Planbureau, dat een interdepartementaal karakter zal moeten dragen”. Volgens de Nota zullen bij het werk van het Planbureau de wetenschap, de Overheid en het bedrijfsleven worden ingeschakeld, zoowel in de leiding van het bureau als in den raad van advies en in de werkcommissies. Mr. Blaisse stelde in het vooruitzicht „een politiek van systematisch en integraal beleid van boven af”, echter met toepassing van het subsidiariteitsbeginsel.

Van recenteren datum en meer tegemoetkomend aan den drang van vele vooraanstaande figuren in het economisch leven naar een zoo snel en zoo volledig mogelijke afbraak van alle oorlogsordening, is een standpunt, dat rekening houdt met het reeds bijkans twaalf jaren geleden neergeschreven oordeel van Mrs. Wootton⁷⁾, dat er in onze Westersche maatschappij ten eerste vele beslissingen op economisch gebied aan individuen of groepen van individuen (ondernemingen) moeten worden overgelaten; ten tweede, dat daarnaast vele beslissingen vrij moeten blijven binnen de perken, door de Overheid getrokken, en ten derde, dat alleen de beslissingen inzake de groote lijn geheel of in overwegende mate bij de Overheid behooren te berusten.

Onze vroegere Minister van Handel en Nijverheid heeft in een schrijven⁸⁾ aan de Kamers van Koophandel etc. de meening uitgesproken, dat de Overheid met ingrijpen op een beperkt aantal critieke punten van de volkshuishouding het economische proces zoodanig kan richten, dat de sociale en economische euvelen van het zgn. vrije spel van krachten grootendeels kunnen worden voorkomen. Beperkingen van de vrijheid der particuliere ondernemers zullen in belangrijke mate van de bedrijfsgevoelen zelf uitgaan, zooals voorheen reeds het geval was door kartelafspraken en dergelijke. Thans dient de overheidsinvloed op zulke afspraken te worden versterkt. De Minister achtte het verder mogelijk met een goed kwantitatief overzicht der geheele volkshuishouding — door een goed centraal plan — leiding te geven zonder vele details te regelen.

Mr. Blaisse³⁾ had reeds verzekerd, dat bij economische leiding van boven af het subsidiariteitsbeginsel zou worden toegepast, d.w.z. dat geen hooger orgaan iets behoort te doen, hetgeen een lager orgaan kan verrichten. Ook uit deze verzekering ziet men, hoe zeer er naar wordt gestreefd de uit de oorlogseconomie vrij komende krachten en belangen direct op te vangen in een organische samenvatting (in tegenstelling tot de vroegere grootere vrijheid van individueel handelen), maar ook dat er een streven bestaat om de functies van de economische ordening te decentraliseeren, ook over economische eenheden in samenwerking.

Dit feit dient ook tot uiting te komen in de planning, omdat deze functioneel met de economische organisatie samenhangt en aan dezelfde beginselen is onderworpen. De planning kan niet alleen berusten op (1) kennis van het economische proces als geheel bezien, uitgedrukt in cijfers en berustend op statistieken enz. uit het verleden. Een verbetering vormt tevens (2) de verwerking van kwantitatieve ramingen van aanwezig geachte mogelijkheden, niet alleen door ministeries opgesteld, doch tevens met medewerking van andere organen in het economisch leven. Maar ook aldus is nog niet de onzekerheid opgeheven, welke kleeft aan elk plan. Zelfs de meest straf geleide

⁷⁾ Barbara Wootton, „Plan or no plan”, Londen 1934, blz. 308.

⁸⁾ Zie „Economische Voorlichting”, No. 14 van 14 Maart 1946.

economie levert andere uitkomsten dan de beraamde en met kracht nagestreefde. Om nu het verschil tusschen raming (casu quo het plan) en uitkomst zoo klein mogelijk te houden, moet allereerst het plan zoo goed mogelijk worden opgesteld op den grondslag van het mogelijke. Daartoe behoort de sub-planning niet alleen door de hoogere of lagere organen der planning te geschieden, ook al zijn bedrijfsleven, wetenschap en Overheid daarin vertegenwoordigd, maar (3) die sub-plannen moeten als het ware automatisch ontstaan als condensatie van de ramingen en plannen van de economische eenheden in de verschillende organische verbanden. De punten 1—3 vormen tezamen:

- a. de voorbereiding. Daarop volgt de fase: b. de beslissing door de planningorganen, waaraan vooraf moet gaan de coördinatie van de sub-plannen, gepaard gaande met de noodige wijzigingen en samenvattingen in het nationale welvaartsplan, waarbij de gegevens uit statistieken (het verleden), ramingen omtrent mogelijkheden (de toekomst, van de centrale punten uit beoordeeld) worden afgewogen tegen die, verkregen volgens punt 3. De derde fase: c. de uitvoering, laten wij, behoudens een enkele later te maken opmerking, binnen dit bestek rusten.

Subsidiariteit der planning.

Het nationale welvaartsplan kan dan worden opgebouwd uit gegevens van tweeërlei aard: de cijfers uit algemeene statistieken en verwachtingen, en de cijfers uit de samenvatting van de sub-planning. Straks zullen wij omtrent de laatste een voorstel formuleeren. De grondslag daarvan is, dat het waardevolle element der individueele en ondernemingsgewijze gevormde verwachtingen en plannen bij de voorbereiding en opbouw der nationale plannen moet worden behouden. In de vrije economie vormt elke economische eenheid zijn plannen en verwachtingen, rekening houdend met de algemeene ontwikkeling, en draagt na verloop van tijd door de uitvoering daarvan ten volle de lasten of de lusten van een goede rekening of misrekening, met den terugslag daarvan op het economisch geheel. Zou men nu vóór, of in het prille begin der realisering van die individueele plannen deze, in de verbanden van verwante krachten en belangen, op een bepaalde wijze aan elkaar kunnen toetsen, zoodanig dat ieder aan een geheel van zulke individueele plannen het zijne kon toetsen, dan zullen de economische eenheden zelf de gelegenheid hebben tot een eerste herziening en aanpassing van hun eigen plannen. Dan kan er in die gezamenlijke, maar nog niet door een orgaan gecombineerde, anticipaties al iets meer van den natuurlijke samenhang komen, die het beloop van het economische proces kenmerkt, maar welke tot dusverre in een steeds moeilijker wordende aanpassing bij de uitvoering der plannen wordt bereikt. De aldus verkregen cijfers der verschillende verbanden kunnen dan worden gecombineerd en getoetst, eerst in en door de organen der sub-planning en vervolgens in het orgaan voor het nationale welvaartsplan. Na de noodige correctie in fase b (hierboven geschetst) beschikken de economische eenheden, de organen der planning en de instanties, belast met het voeren van de economische politiek, over een van basis tot top samenhangend geheel van anticipaties.

Subsidiariteit zou in den tegenwoordigen opzet der planning altijd nog beteekenen een verrichting door een orgaan der planning, zij het een werkcommissie of subwerkcommissie. Wij zouden als subsidiariteit der planning willen aanbevelen gebruik te maken van de kennis, de studie en het aanvoelingsvermogen der economische eenheden en van de daarop gebaseerde afzonderlijke plannen en schattingen. Het planningorgaan zou die schattingen volgens een straks concreter omschreven methode kunnen combineren, waarna toetsing aan de cijfers van andere verbanden en combinatie in een nationaal welvaartsplan kan volgen. De voorgestelde subsidiariteit der planning betreft de economische eenheden als eerste organen in

de planning met een eigen beteekenis daarvoor, overeenkomstig het volledige subsidiariteitsbeginsel, onder andere omschreven in de encycliek „Quadragesimo Anno”⁹⁾. Het komt neer op een zooveel mogelijk gebruik maken van de economische krachten en wetten bij de planning, om de uitvoering der plannen ook minder ingrijpen te doen vereischen dan bij een grooteren afstand tusschen planning en economische subjecten, d.w.z. planning en realiteit.

Ofschoon de uitvoering der planning een ander aspect van de economische politiek is dan haar vorming en daarmede buiten ons onderwerp ligt, moge hier op het groote belang worden gewezen om ook bij de uitvoering zooveel mogelijk de economische krachten en wetten te gebruiken. Naast den sector van bedrijven in nationalen eigendom—welker verruiming door socialiseering en nationaliseering een algemeen West-Europeesch verschijnsel¹⁰⁾ wordt—blijft er voortsnog een groote sector van economische activiteit, welke zich minder goed leent voor openbare bedrijven. In dien sector van particuliere ondernemingen kan men een verhooging van de productie meer efficiënt door prijsverhooging, subsidie of faciliteiten verkrijgen dan door stichting of overneming van bedrijven. Een wenschelijke verlaging van de productie kan door contingentering tot stand komen of door stillegging van bepaalde bedrijven, maar nog beter door de heffing van licentiegelden tot die hoogte, dat alleen de doelmatigst werkende ondernemingen de gewenschte productie rendabel kunnen voortbrengen, aldus de selectiewerking der vrije economie georganiseerd toepassend. Dit zij ook het grondbeginsel der planning.

Georganiseerde selectiewerking.

Van hoeveel belang een goede organisatie der boven omschreven selectiewerking bij de planning is, moge nog even worden toegelicht. Naast de vrijwel algemeene erkenning, dat voor den wederopbouw van Nederland een groote mate van overheidsleiding noodig is, staat de bijna even algemeene klacht over de wijze van werking van overheidsdiensten voor dat doel in tal van sectoren van het economisch leven. Niet zoozeer de opzet en de hoofdlijnen van het economisch beleid, maar de uitvoering op tal van onderdeelen levert critiek¹¹⁾ op. De aansluiting tusschen Overheid en bedrijfsleven laat te wenschen over. Of de oorzaak schuilt in een principieele belangentegstelling dan wel in een gebrek in den organisatievorm of aan de juiste personen, zij hier in het midden gelaten. De tegenwoordige situatie kan in elk geval dienen als waarschuwing bij den opzet der planning. De vorm van haar aansluiting aan het bedrijfsleven zal in belangrijke mate beslissend zijn voor het nut van de planning en dat geldt vooral de materiele aansluiting, de feitelijke vorming van de plannen.

De planning behoort niet alleen richtlijnen voor het overheidsbeleid, maar voor het economisch leven zelve te verschaffen. Daarin blijft de prikkel van beloning en winst, ook bij een toeneming der sociale gedachte, van fundamenteele beteekenis, in het bijzonder als stimulans voor de productie. Die prikkel, die stimulans zal de economische eenheden plannen voor de productie doen beramen, gebaseerd op ramingen van de te dekken behoefte, van de te verwachten opbrengst en van de te maken kosten. Deze ramingen worden individueel opgesteld. Bij de uitvoering blijken zij zelden heel ver mis te zijn. Het gezamenlijke aanbod wijkt meestal niet zoo heel veel af van de werkelijke behoefte rond een bepaald prijspeil. Maar afhankelijk van de elasticiteit van de vraag hebben betrekkelijk kleine verschillen tusschen raming en latere werke-

⁹⁾ Geen hooger orgaan moet doen, wat een lager kan verrichten; geen orgaan behoort te doen, wat men aan de individuen kan overlaten; de Staat behoort na te laten, wat de maatschappij kan doen.

¹⁰⁾ Zie „Economische Voorlichting” van 12 Januari 1946, blz. 56.
¹¹⁾ Zie Prof. Dr. N. J. Polak, „Bedrijfschappen”, in „E.-S.B.” van 13 Februari 1946.

lijkheid grooten invloed op de prijzen. Er pleegt wel een steeds moeilijker en onvolmaakter aanpassing tusschen aanbod en afzet tot stand te komen, doch met verspilling en verliezen. Het ligt in de rede, dat men die aanpassing reeds in het stadium der plannen tot stand tracht te brengen.

Dr. Winsemius¹²⁾ heeft doen uitkomen, dat de winsten van de ondernemers afhangen van de verhouding tusschen vraag en aanbod op de markt. Deze verhouding moet, voor den aanvang van het productieproces worden geraamd door iederen ondernemer afzonderlijk. Er bestaat daarbij onzekerheid omtrent: 1. de toekomstige vraag naar het product; 2. het optreden van concurrenten en 3. omtrent de beschikbare productiemiddelen. De eerste onzekerheid kan worden verminderd door de moderne marktanalyse en door de economische voorlichting vanwege de Overheid met statistieken enz. Ook omtrent het derde punt kunnen statistieken een beeld geven, hetwelk de onzekerheid omtrent de toekomst vermindert. De belangrijkste onzekerheid, aldus Dr. Winsemius, betreft het optreden van concurrenten.

Daardoor kunnen individueel juiste schattingen omtrent punt 1 en 3 toch tot overvoerde markten of hun tegendeel leiden. De analyse van Dr. Winsemius van de verschillende mogelijkheden toont onder andere aan, dat de onzekerheid omtrent punt 2 het bereiken van evenwicht tusschen vraag en aanbod op de markt voor de ondernemers moeilijk maakt, waardoor onverdiende winsten of verliezen kunnen ontstaan. Deze feiten hebben volgens genoemden schrijver ook een aanmerkelijken invloed op de conjunctuur. De schrijver stelt voor, ter vermindering van de belangrijke onzekerheid, genoemd onder punt 2, aan de ondernemers de gegevens te verschaffen omtrent wijzigingen in den omvang en den aard der productie van de afzonderlijke producenten. Dit zou kunnen geschieden, doordat het bedrijfsleven, vooral wanneer er veel tijd ligt tusschen het aanvatten van productieplannen en den afzet van een product, van alle belangrijke wijzigingen in de beraamde productie kennis geeft aan de bedrijfsorganisaties. Deze zouden die gegevens dan voor op hun beurt medewerkende belanghebbenden kunnen open stellen. Zoo zouden de ondernemers beter het toekomstige totale aanbod kunnen ramen. Zouden enkelen hunner toch bij hun oorspronkelijke productieplannen blijven, ook nadat de raming van de vraag een algemeene vermindering van de productie noodig maakt, dan acht Dr. Winsemius ingrijpen van de Overheid gerechtvaardigd.

In beknoptere vorm waren deze gedachten reeds eerder neergeschreven en enigszins anders uitgewerkt¹³⁾. De ondernemers hebben de toekomstige vraag en het toekomstige aanbod te schatten. De ramingen van de vraag zullen bij de verschillende ondernemers niet zoo ver uiteenloopen, naarmate zij over meer gegevens beschikken omtrent factoren, waarvan de vraag afhankelijk is, welke factoren door onderzoek meer bekendheid kunnen krijgen. De raming van de totale productie blijft echter moeilijker door onbekendheid met de plannen der concurrenten. Daardoor wordt een raming van het toekomstige aanbod moeilijker en het evenwicht tusschen latere vraag en aanbod moeilijker te bereiken, met alle gevolgen van dien. Om dat evenwicht zooveel mogelijk te benaderen, moet ook de productieschatting nauwkeuriger worden. Dat, ware te bereiken, doordat alie ondernemers in een tak van industrie hun productieplannen met bepaalde gegevens daaromtrent aan een centrale instantie opgeven, welke daarvan een statistiek aanlegt en deze publiceert voor zoover de belangen van de individuele ondernemers daardoor niet worden geschaad. Onbelangrijke artikelen zouden buiten deze statistiek moeten blijven, evenals noviteiten. Het

niet aangeven van wel in aanmerking komende productieplannen zou met financiële sancties moeten worden getroffen, doch het stelsel zou meer op inzicht bij de ondernemers dan op sancties moeten komen te rusten. Het stelsel maakt het mogelijk, „dat een ondernemer van tevoren of al heel spoedig na het nemen van zijn besluit tot productie zou zien, dat hij op een bepaalden tijd met zijn prijs voor zijn product niet mee zou kunnen komen of dat er reeds zooveel in de maak is, dat een prijsdaling, gegeven de nauwkeurig geschatte afzetmogelijkheden, onvermijdelijk is”. Van sancties door de Overheid, buiten de financiële, rept dit artikel uit 1933 nog niet. Het stelsel, zooals met het bovenstaande geschetst, zou des te beter werken, naarmate de sancties van de Overheid meer preventief dan repressief zouden werken.

Samenvatting en conclusie.

Aldus opgevat, zou het stelsel van productieplannen-statistiek aan de gezamenlijke ondernemers in de daarvoor in aanmerking komende branches en voor de in aanmerking komende artikelen een overzicht geven van de te verwachten productie, welke de ondernemers en de planningorganisatie aan de ramingen der behoefte konden toetsen. De productieplannen beteekenen vraag naar productiemiddelen, zoodat met de verkregen gegevens ook andere branches en de planningorganen hun voordeel kunnen doen om ook in andere economische sectoren vraag en aanbod meer met elkaar in evenwicht te brengen. De productieplannen van de verschillende branches, verzameld door de sub-organen der planningorganisaties, nadat de economische eenheden op grond van de tekend geworden totale plannen van een branche hun eigen plannen hebben kunnen herzien, behooren dan te worden gecoördineerd met die van verwante branches en daarmede sameengevat en kunnen zoo naar den top der planningorganisaties gaan.

De sub-planning is dan reeds geschied, grootendeels door het vrije besluit der ondernemers, gegrond op beter inzicht dan zij individueel zouden kunnen verwerven omtrent de toekomstige verhouding tusschen vraag en aanbod, nu de laatste factor door de omschreven coördinatie beter bekend is. Bij die sub-planning kunnen adviezen en beslissingen na overleg in en door die organen mede tot een goede sub-planning bijdragen. Aan de hogere planningorganen blijft dan de aanpassing in het kader van het nationale plan voorbehouden, waarbij exogene, internationale, algemeene statistisch bepaalde grootheden enz. hun rol spelen. Maar een goede voorlichting van overheidswege, gebaseerd op cijfers, aan de verschillende sectoren van het economisch leven, kan de sub-planning reeds dermate op basis der realiteit brengen, dat aanpassing in de toporganen der planning in mindere mate noodig zal zijn en — voor zoover noodig — met een kennis van zaken kan geschieden, welke de uitvoering der plannen ten goede zal komen. De geschetste procedure doet minder weerstanden bij de uitvoering der plannen verwachten dan wanneer het zwaartepunt der beslissingen bij hogere organen ligt, dan wel noodig is en de individuele schattingen, alsmede de zelfaanpassing op grond van productieplannen-statistieken, zouden worden verwaarloosd.

De organisatie van de verwante maatschappelijke krachten en belangen in kleinere verbanden met meer regeling stelt de reeds opgesomde vraagstukken van interne en externe organisatie dier verbanden aan de orde. Meer planning is noodig om een chaos van regelingen te voorkomen. Die planning moet corresponderen met de steeds duidelijk wordende maatschappelijke ontwikkeling van meer organisatie in kleinere verbanden dan voorheen. Organisatie en coördinatie van de economische eenheden en krachten, van de initiatieven en natuurlijke selectiewerking, zij de grondslag van de planning evenals van de op basis daarvan gevoerde economische politiek.

G. DE BRUYN

¹²⁾ Dr. A. Winsemius: „De productie-onzekerheden voor den ondernemer”, („Economische opstellen”, aangeboden aan Prof. Mr. F. de Vries, 1944).

¹³⁾ G. de Bruyn: „Productieplannen-statistiek”, in „Maandblad voor studeerenden in de handelswetenschappen en handelspraktijk”, April 1933, Leiden.

EENIGE BESCHOUWINGEN NAAR AANLEIDING VAN „RECLAMEKUNDE”¹⁾

„Het geheele reclamewezen nu”, heeft Huizinga eens geschreven, „dat hypertrophische product van den modernen tijd, is gebaseerd op die houding van halve ernst, die karakteristiek is voor ver voortgeschreden culturen. Puerilisme is er het rechte woord voor”²⁾.

Zelfs indien men met Huizinga zou meegaan en de reclame als een degeneratieverschijnsel zou beschouwen, is zij een instrument, waarmee men rekening moet houden. De schrijvers van het hierboven genoemde boek — waaruit allerminst een houding van halve ernst spreekt — definiëren de reclame dan ook als een „kracht”. Niet als een zelfstandige kracht, maar terecht als „een kracht, welke gemanipuleerd wordt. . . .”, waarmee deze definitie gunstig afsteekt bij zoovele andere, die de reclame als een zelfstandige grootheid zien. (Gevolg van een te eenzijdig gespecialiseerden kijk op het onderwerp). Toch zondigen de schrijvers nog wel eens tegen hun eigen opvatting, bijv. wanneer zij schrijven: „De reclame heeft het levenspeil verhoogd” (blz. 10). Deze categorische uitspraak zouden wij willen vervangen door één, waarin tot uitdrukking komt, dat het in verschillende gevallen mogelijk is geweest, door middel van den invloed van de reclame op den koper, een dusdanig groote productie te bereiken, dat de prijzen der artikelen zoo laag zijn geworden, dat zij binnen het bereik van de groote massa van koopers zijn komen te vallen. Over deren invloed van de reclame op de kosten valt trouwens meer te vertellen dan hetgeen de schrijvers geven. Wij zullen echter systematisch eenige onderwerpen naar aanleiding van dit boek behandelen.

De kosten der reclame.

Op de vraag, wie de reclame betaalt, volstaan de schrijvers met het geven van enkele voorbeelden, welke moeten demonstreeren, dat het maken van reclame tot grootere productie en lagere kosten heeft geleid, waarna besloten wordt met een uitspraak van Cherington, dat wij niet weten wie betaalt, tenzij wij het effect op de vraag, en dus op de productie- en distributiekosten, kennen. Sinds Cherington deze uitspraak heeft gedaan (door de schrijvers ontleend aan E. S. Hole & John Hart: „Advertising and Progress”, Londen 1914), heeft het onderzoek naar het karakter van de reclamekosten echter niet stilgestaan. Wij kunnen in het kader van deze beschouwing niet te diep op het kostenvraagstuk ingaan. Enkele argumenten pro en contra „prijsverlagende werking” mogen evenwel niet ontbreken, waarbij onderscheid zal moeten worden gemaakt tusschen prijsverlaging en kostenverlaging. Deze twee laatste begrippen worden in de meeste geschriften over de reclame — door practici geschreven — nog wel eens verward.

a. Prijs- resp. kostenverlagende werking der reclame. Een prijs- en kostenverlaging wordt meestal geconstateerd, wanneer eenig artikel na het voeren van reclame een dusdanig groote productie heeft bereikt, dat de kosten en den prijs zijn gedaald in vergelijking met een vorige periode. Dit is echter alleen mogelijk bij die artikelen, welke onder afnemende kosten worden geproduceerd. Door het maken van (veel) reclame vestigt de producent voor zich een deelmarkt, waarop hij een „Meinungsmonopol” verkrijgt. In dit geval zal het echter niet onwaarschijnlijk zijn, dat de kosten meer dalen dan de prijs, en de consument draagt dan bij in de extra winsten, welke door dezen vorm van monopolie kunnen ontstaan. In dit geval zou men er alleen nog over kunnen strijden, of de reclamekosten de monopoliewinst verminderen en zoo ja, in hoeverre.

Er is nog een andere omstandigheid, die bij het beoor-

deelen van de reclamekosten een rol speelt. Men kan zich namelijk afvragen, of het nu juist de reclame is geweest, die aanleiding heeft gegeven tot productie op groote schaal, en dus tot kostenverlaging. Taylor³⁾ merkt dan ook terecht op, dat productie op groote schaal om de besparingen geschiedt, terwijl daaraan door de reclame nog een extra-stimulus kan worden gegeven. De „besparingen door de reclame” zijn dan een begeleiding van de expansie, doch niet de oorzaak ervan.

De schrijvers merken voorts op, dat de reclame heeft geleid tot afschaffing van omslachtige verkoopsmethoden, welke dus ook tot een kostenverlaging door reclame zijn te rekenen. Maar wie zal zeggen, dat, wanneer er geen reclame was geweest, er geen andere verkoopsmethoden zouden zijn ontwikkeld, welke even „effectief” als de reclame zijn? En verneemt men niet veelvuldig klachten over de hoogte der distributiekosten, samengaan met de moderne verkoopsmethoden? Eerlijkheidshalve moet echter worden toegegeven, dat men niet kan zeggen, hoe de situatie zou zijn geweest, wanneer er geen reclame had bestaan. De geschiedenis en het huidige maatschappelijke bestel zouden er waarschijnlijk heel anders uitzien. Maar, ongetwijfeld zal de reclame in vele gevallen een verbeterde verkoopsmethode beteekenen, doch geldt dit in alle gevallen voor een systeem, waarvan Lord Leverhulme zegt: „Probably half of every advertising appropriation is wasted, but nobody knows which half”? De omstandigheden in de gevallen: veel reizigers — geen reclame en geen reizigers — wel reclame liggen geheel anders. Een vergelijking is o.i. dan ook niet mogelijk en zou, indien dit wel zoo ware, van weinig beteekenis zijn. En staat tegenover de arbeidsbesparing door de reclame niet dat ontzaglijke apparaat van reclamespecialisten en van bedrijven, die van de reclame bestaan? Wij staan hier tegenover een reeks van vragen, waarop het welhaast onmogelijk lijkt een gefundeerd antwoord te geven, daar ons teveel gegevens ontbreken. Dit is o.i. evenwel een reden temeer, deze problemen met schroom te benaderen en een antwoord erop voorzichtig te stellen.

b. Prijs- resp. kostenverhogende werking der reclame. De reclame zal in ieder geval een kostenverhoging teweegbrengen, wanneer er wordt geproduceerd onder toenemende kosten. Dit spreekt welhaast voor zichzelf. Het is evenwel de vraag, of de reclame voor deze categorie van producten van belang is. Practisch zou het dan daarop neerkomen, dat de prijsverhogende werking der reclame binnen zeer enge grenzen beperkt blijft. Op dit geval zullen wij niet verder ingaan.

Belangrijker is de fundamenteele vraag — waarop wij al eerder hebben gedomd —, of de consument tenslotte de reclame betaalt, ja of neen. Wij zijn geneigd deze vraag bevestigend te beantwoorden en wel op grond van de volgende argumenten.

Ten eerste door de omstandigheden, waarvoor heden ten dage de producent van artikelen staat, welke onder een merk in den handel worden gebracht, dat hij veelal voor de keuze staat om reclame te maken en debiet te behouden of geen reclame te maken en debiet te verliezen. Aldus gezien krijgen de reclamekosten het karakter van vaste kosten, welke noodzakelijk in den kostprijs der producten worden opgenomen, dus door den consument worden betaald. Misschien betaalt hij per saldo minder voor het artikel dan vroeger, maar reclamekosten betaalt hij. Er is hier dan dus sprake van een relatieve kostenverhoging.

Ten tweede kan men tot een kostenverhogende werking der reclame besluiten, wanneer men de kosten en prijzen onder „volkomen vrije mededinging” vergelijkt met de kosten en prijzen onder eenigen vorm van monopolie. Bij „volkomen vrije mededinging” zullen er nl. geen

¹⁾ „Reclamekunde” door W. H. van Baarle en F. E. Hollander, N.V. Uitgevers-Mij. H. E. Stenfert Kroese, Leiden 1946.

²⁾ „In de schaduwen van morgen”, blz. 169.

³⁾ F. W. Taylor: „Economics of Advertising”, Londen 1934, welk boek wij zeer in de aandacht der schrijvers aanbevelen.

verkoopkosten hoeven te bestaan, op grond van de voor die omstandigheid geldende eenheid van markt en waar en van de volkomen overzichtelijkheid van de markt. Juist bij het merkartikel ontbreken deze voorwaarden, terwijl de verkoper bovendien alles in het werk zal stellen de afnemers aan zich te binden, dus weer een „Meinungsmonopol” te doen ontstaan. Om dit te bereiken moeten (verkoops)kosten worden gemaakt.

Samenvattend kunnen wij dus zeggen, dat de stellingen over het kostenverlagende karakter der reclame onder het grootste voorbehoud moeten worden aanvaard. Het is dan ook jammer, dat gegevens over de reclamekosten zoo uiterst moeilijk zijn te verkrijgen. De schrijvers wijzen erop en wij kunnen deze verzuchting uit eigen ervaring onderschrijven.

De soorten van reclame.

Een tweede vraagstuk, waaraan aandacht moet worden besteed, is dat van de indeeling der reclame in soorten.

De eerste indeeling, waarmee wij kennis maken (blz. 58) is die in: verkoops-, herinnerings- en goodwillreclame. De schrijvers houden deze indeeling niet vol, maar behandelen de verschillende soorten van reclame aan de hand van de indeeling in: artikel of dienst, aard der te bewerken personen; tijdstip der reclame en te bewerken markt. Voorloopig afziend van de vraag, of deze laatste indeeling logisch houdbaar is, gaan wij met een enkel woord in op de eerstgenoemde indeeling.

Verkoopsreclame houdt verkoopsstimuleering langs directen weg in; de herinnerings- en goodwillreclame verkoopsstimuleering langs indirecten weg. Voor vele gevallen zal deze indeeling misschien opgaan, maar in het algemeen kunnen wij opmerken, dat: 1e. deze drie soorten sterk in elkaar overlopen. Affichereclame zal nog het meest het karakter van herinneringsreclame hebben; advertentiereclame zal elementen van alle drie bevatten (zie de voorbeelden in het besproken werk); 2e. het van den aard van het betrokken artikel of den betrokken dienst zal afhangen, of men de reclame tot de eene of tot de andere categorie moet rekenen. Zoo zal een bank — wier reclame volgens de schrijvers indirect zou zijn; zij bevat immers niet de echte verkoops-elementen — door die reclame niet alleen goodwill (faamwaarde) willen kweken, maar ook haar diensten trachten te verkoopen en het publiek aan haar naam willen herinneren. Bovendien achten wij het gebruik van de term „goodwillreclame” geheel onjuist. Want wat is goodwill? „Goodwill is: ... het tot verschillende oorzaken terug te voeren vermogen van ondernemer of onderneming: ... om een differentieel inkomen te verwerven”⁴⁾. De goodwill is dus niet slechts de renommée van de onderneming inzake productie of prestige (een opvatting, die wij in reclamekringen veel tegenkomen), maar omvat meer, hetgeen ook in de bepaling van de waarde van de goodwill tot uiting komt. De reclame is dus één van de middelen om goodwill te verwerven en alle reclame werkt daartoe mede.

Wat de soorten reclame betreft, prefereren wij dan ook het onderscheid tusschen bedrijfsreclame (omvattend individueele en collectieve reclame) enerzijds en overheidsreclame anderzijds. Alle bedrijfsreclame is in wezen concurrentiereclame, zelfs ook de zgn. voorlichtingsreclame, hetzij individueel, hetzij collectief, daar de producent of zijn groep niet alleen concurreert met soortgelijke artikelen, doch ook met geheel ongelijke soorten.

Zoals wij hierboven al in ander verband hebben aangegeven, achten wij slechts een verdere soortverdeling der reclame volgens goederen of diensten van beteekenis. De andere genoemde soorten reclame, t.w. volgens te bewerken personen, tijdstip en markt, zijn o.i. van onzelfstandigen aard en bij voorkeur te noemen: variaties op het

thema goederen en diensten. (Wij zien bijv. niet in, in welk opzicht reclame voor het gebruik van fotoestellen in den winter, essentieel verschilt van reclame voor het gebruik van fotoestellen in het algemeen). Deze variaties kunnen dan worden uitgewerkt door middel van de verschillende reclamemedia.

De marktanalyse.

Over de marktanalyse, zooals die door de schrijvers wordt behandeld, slechts een enkel woord. Veel eenheid heerscht er op het gebied van de benaming van dit terrein niet. Wij betreuren het daarom temeer, dat de schrijvers zich niet nader op de bestaande Nederlandsche literatuur op dit gebied hebben georiënteerd. Nu wordt marktonderzoek door hen gezien als het zoeken naar een markt en marktanalyse als het analyseeren van een markt (blz. 121). O.i. zal men, om een markt te vinden, eerst misschien verscheidene markten moeten analyseeren, zoodat er geen punt van fundamenteel onderscheid te bespeuren is. Bovendien kan aan het marktonderzoek (en de analyse) niet alleen een taak bij den afzet worden toegekend. Overigens verwijzen wij naar hetgeen wij dienaangaande elders uiteenzetten⁵⁾.

Met het bovenstaande hebben wij de voor ons in economisch opzicht belangrijke aspecten van dit boek grotendeels behandeld. De schrijvers wijden er niet zooveel aandacht aan, weshalve de economische onderbouw enkele zwakke plekken vertoont tegenover den reclame-technischen bovenbouw. Over het geheel genomen achten wij „Reclamekunde” echter een belangrijke aanwinst voor de Nederlandsche reclameliteratuur. Niet alleen, omdat wij met de verschillende zijden van het werk van den reclamevakman kennis maken, maar ook, omdat het tal van interessante bijzonderheden bevat en het door een vlotten schrijftant aangename lectuur vormt.

J. VAN REES.

⁴⁾ „Inleiding tot het marktonderzoek”, blz. 31-36, Wassenaar 1946.

JOHN MAYNARD KEYNES.

The death of John Maynard Keynes had deprived his country of one of the very few great men of these times. As an intellectual, as a practical statesman, as a wise and far-seeing innovator in the cultural life of England and as a personality he was in the first order. We need to turn back to the men of universal genius of the Renaissance to find a parallel and our loss comes at a time when his unique personal contribution would have been of particular value.

J. M. Keynes, born in 1883, was the eldest son of distinguished parents who are still alive. His father, J. N. Keynes, lectured in moral philosophy at Cambridge and was Registrar of the University: his contributions to logic and political economy are widely known. His mother has taken an active part in the local government of Cambridge and was at one time its mayoress. The society in which Keynes passed his early formative years was an expression of the best in the English intellectual tradition. From this background he set out on an unblemished scholastic career. He won his entry to Eton as a scholar and in the early years of this century went up to King's College at Cambridge. There he read for the mathematical tripos and achieved the position of twelfth wrangler. At this time Marshall had recently instituted the economics tripos at Cambridge thus securing the recognition by the University of economics as an independent discipline. Keynes did not read for this tripos but was attracted by the subject and in him Marshall saw a brilliant recruit. Keynes recognised all that he owed to Marshall not only throughout the corpus of his work but also in

⁴⁾ Prof. Dr. J. F. ten Doesschate in: „Goodwill, juridisch, fiscaal, bedrijfseconomisch”, blz. 130. Overdruk uit „De Naamloze Vennootschap”, XXIIe jaargang, Roermond.

the touching and beautiful memoir which he wrote on the second founder of British economics.

On taking his degree, Keynes entered the civil service and worked for two years at the India Office. However Marshall was anxious to get him back to Cambridge and he returned there in 1909. During his period at the India Office he prepared a dissertation on the theory of probability which gained him a fellowship at King's and was published many years later as „A Treatise on Probability”. In 1913 there appeared his first major publication — „Indian Currency and Finance”. In 1915 he joined the Treasury and attended the peace conference as its principal representative. In 1919 he resigned in protest against the Treaty of Versailles and in the same year returned to Cambridge and published the celebrated „The Economic Consequences of the Peace”. Its grasp and lucidity gained him a world wide reputation. The great weight of opinion was against him but his work was one of the formative books of the time.

In the 1920's and 1930's the greater part of his time was divided between Cambridge and the City of London. At Cambridge he was Bursar of King's and did a little teaching but his contribution to academic economics was made largely through discussion, through his editorship of the *Economic Journal* which began in 1911 and through his writings. These were principally on a subject which used to be called „Money” but which was transformed into a wider and more connected field through his labours. „A Tract on Monetary Reform” (1923) the two volumes of „A Treatise on Money” (1930) and finally „The General Theory of Employment, Interest and Money” (1936) marked the progress of his thought. In the City he was largely known as the chairman of the National Mutual Life Assurance Society but he was also active in many other ways.

Shortly after the publication of „The General Theory of Employment, Interest and Money” he was taken seriously ill and the years up to the outbreak of the war saw him relatively inactive. In 1940 however he was appointed economic adviser to the Chancellor of the Exchequer and he became vigorously absorbed in the great financial problems, domestic and international, which claimed most of his attention until he died. He became a director of the Bank of England in 1941 and was created a baron in 1942. But for his death he would almost certainly have become a fellow of the Royal Society for he had been nominated by its Council early this year. There is reason to believe that he had been offered by the King, and had accepted, the Order of Merit, the most distinguished and exclusive mark of high achievement that the crown can bestow.

Such in brief outline was the career of this remarkable man. His activities ranged from mathematics and the history of thought through economics that „most agreeable branch of the moral sciences, in which theory and fact, intuitive imagination and practical judgement, are blended in a manner comfortable to the human intellect” to the practical affairs of business and government. In economics he rarely indulged in purely theoretical writings except insofar as these were necessary as a basis for the solution of practical problems which he could see. At the same time he insisted that new ideas should be related to orthodoxy so that the points of disagreement could be clarified and the new ideas could be seen as a correction or extension of the accepted corpus of knowledge. These views are well illustrated by his greatest work on theoretical economics „The General Theory of Employment, Interest and Money” which set out to change orthodox opinion on the greatest of contemporary economic problems, and succeeded.

This approach to the subject led him to stress the logical aspects of any problem in its relation to accepted doctrine and to quantify as far as possible the elements in

his analysis. From this it might be supposed that he would have worked to a large extent with mathematical formulations, but he did not, sharing in this respect Marshall's opinion that „the chief use of pure mathematics in economic questions seems to be in helping a person to write down quickly, shortly and exactly, some of his thoughts for his own use”. Also, being gifted with a wholly unusual insight into the orders of magnitude of and the numerical relations between the objects of his economic interest he was frequently impatient of the laborious calculations and tentative conclusions of statistical economists. He would delight in saying that a statistical estimate of a parameter was all right if it accorded with his notions of what it ought to be, otherwise not. Yet despite all this he never lost sight of the importance of quantitative economics and insisted on all occasions that economic policy must be based on a solid foundation of numerical observations and estimates. It was largely to his persuasive genius that we owe the origin and acceptance in official circles of the work on national income and expenditure which has appeared each year at Budget time since 1941. In official circles in Britain the war period saw virtually a revolution in the extent to which reliance is placed on quantitative data, a development of which Keynes at the Treasury was perhaps the most powerful advocate. Even in statistical economics and econometrics he would often show the warmth of his encouragement and approval to a degree which might not be expected on the evidence of his published utterances.

This capacity for enthusiasm and for the encouragement of others was one of his most lovable characteristics. There were few subjects on which he was indifferent and he would go to great lengths to encourage young writers whose work he thought promising. In editing the *Economic Journal* he frequently started a correspondence on articles which interested him and in this way improved many of the manuscripts sent in by his youthful colleagues which more conventional editors might have rejected.

Another characteristic was his willingness to discuss problems with younger men on equal terms without ever claiming the weight of his authority for his own views. However tenaciously he held an opinion he was open to argument and was prepared to change his mind. There can be few men of his eminence more modest in their search for truth.

His immense knowledge and experience, combined with a ready wit in the use of which he was ruthless, made him a redoubtable opponent in the conferences and committees which absorbed so much of his energies since 1939. He was equally at home at the level of policy and the level of technical detail and never forsook the technical side of his work for the greater glories of „policy”. He was sceptical of the value of assistants and preferred as far as possible to reach his own conclusions drawing naturally on the work of his friends and colleagues, work which in many cases had arisen from his inspiration. He was a tireless worker and surprised all who knew him by his energy throughout the war as adviser to the Chancellor of the Exchequer. It was largely made possible by the devotion and care of his wife who saw to it that some leisure was allowed to him amid the ceaseless whirl of his existence.

The death of John Maynard Keynes has left a gap in many places and institutions. From the Treasury and the Bank of England, in the Councils of State and the realm of affairs; from Eton and from King's College, Cambridge which he loved so dearly, in the world of learning; from the Arts Council and his theatre in Cambridge, in the province of the arts, and in a hundred places beside a great man is taken away. England and the world is poorer.

Cambridge, 11th June 1946

RICHARD STONE,
Director of Department of
Applied Economics.

AANTEKENINGEN.

DE INFLATIE IN HONGARIJE.

In de verschillende bladen duiken den laatsten tijd geregeld berichten op over de enorme afmetingen, die de inflatie in Hongarije langzamerhand heeft aangenomen. Zoo kon men kort geleden lezen, dat thans in Hongarije bankbiljetten worden gedrukt, waarop het aantal pengö's staat vermeld ten bedrage van het onuitspreekbare cijfer van een 1 met 25 nullen. Onwillekeurig is door deze berichtgeving de indruk ontstaan, dat het hier een proces betreft, waartegen tot nu toe geen positieve stappen zijn ondernomen. Inderdaad hebben pogingen, om de inflatie te stuiten, nog geen succes gehad.

De „Neue Zürcher Zeitung” van 3 Juli jl. wijst echter op het feit, dat de Hongaarsche Regeering met ingang van 1 Augustus a.s. een stabilisatieprogramma ten uitvoer zal brengen, dat groote kans van slagen heeft, mede doordat dit programma het vertrouwen van het bedrijfsleven heeft.

De oorzaken van de inflatie liggen, zoo zegt de „N.Z.Z.”, behalve in de financieele ook in de reële sfeer, en wel, wat dit laatste betreft, in de ontwrichting van het economisch leven van Hongarije als gevolg van de oorlogshandelingen en de Duitse bezetting. Beëindiging van het inflatieproces is daarom pas mogelijk, als de wederopbouw van het land een stadium heeft bereikt, dat een stabilisatie kan garandeeren.

Dit stadium nu kan op 1 Augustus a.s. geacht worden te zijn bereikt. De kolenproductie, die tijdens den oorlog van maandelijks 10 miljoen ton tot maandelijks 3,5 miljoen ton was gedaald, bedroeg in April 1946 reeds weer 5 miljoen ton en is verder stijgende; in verschillende sectoren van de industrie, met name in de textiel- en in de zware industrie, vertoonde de productie de laatste maanden stijgingen van 30 tot 50 pCt. Over het geheel genomen ligt thans het indexcijfer van de industriele productie weer op 70 pCt. van het cijfer voor 1938.

Ook de landbouw staat er gunstig voor: 93 pCt. van de in 1938 gecultiveerde oppervlakte is weer bebouwd; weliswaar is er sprake van een tekort aan meststoffen en trekkracht, doch de opbrengsten kunnen thans op 75 pCt. à 80 pCt. van die van 1938 worden gesteld.

De staatsinkomsten voor het jaar 1946/1947 worden, volgens het stabilisatieplan, geraamd op 650 miljoen goudpengö; de uitgaven voor herstelbetalingen en voor de Russische bezetting zullen ongeveer 240 miljoen goudpengö, de overige staatsuitgaven (mits groote zuinigheid wordt betracht) ongeveer 540 miljoen goudpengö bedragen. De uitgaven zullen dus in totaal ongeveer 780 miljoen goudpengö belopen, zoodat ze in 1946/1947, het eerste jaar der stabilisatie, reeds voor ongeveer 80 pCt. door inkomsten zullen worden gedekt.

De economische voorwaarden voor stabilisatie zijn dus gegeven. Van belang is voorts, dat de nieuwe geldeenheid, de „Forint”, een aanzienlijken steun zal ondervinden door het feit, dat de goudvoorraad van de centrale bank, die zich — ten bedrage van \$ 40 miljoen — in bezit der Amerikanen bevindt, wordt gerestitueerd, terwijl zich voorts in Zwitserland nog Hongaarsch goud bevindt ten bedrage van Zw. frcs 20 miljoen. Tevens bezit Hongarije een dollartegoed in de Vereenigde Staten, dat momenteel echter is geblokkeerd. Daar verder nog van Amerikaansche zijde is toegezegd, dat de door de Duitschers en de Pijlkruisers naar het Westen gesleepte goederen zullen worden gerestitueerd, hebben industriele en financieele kringen een sterk vertrouwen in de nieuwe valuta, getuige o.a. de stijging van de koersen van industriele aandelen.

De voorbereidingen voor den overgang naar de nieuwe financieele politiek zijn reeds ver gevorderd. Het overheidsapparaat wordt belangrijk ingekrompen; de belastingen worden, in het belang van een hogeren opbrengst, herzien;

ter voorbereiding van de geleide economie is een bureau opgericht, dat de verdeeling der grondstoffen zal regelen en de prijzen zal vaststellen; op 1 Augustus treedt de distributie van levensmiddelen in werking, op 1 October die van textiel en schoeisel.

Het drukken der „Forint”-biljetten is in vollen gang (op 1 Augustus a.s. zal 25 miljoen „Forint” worden uitgegeven) evenals de aanmaak van bronzen, aluminium en zilveren munten. De pariteit tusschen „Forint” en goud en „Forint” en dollar is reeds vastgesteld: 1 kg fijn goud = 10.000 „Forint”, de dollarkoers is 1 : 9,8.

Aan de stabilisatie zullen ongetwijfeld enkele moeilijkheden zijn verbonden. Zoo zullen de reële loonen aanvankelijk nauwelijks 60 pCt. van het vooroorlogsche peil bereiken, terwijl ook een zekere werkloosheid in eerste instantie onvermijdelijk zal zijn.

De industrieelen hebben hun instemming met het stabilisatieprogramma betuigd door middel van een officieele verklaring. Hierin wordt de gangbare meening, dat de industrie belang heeft bij instandhouding der inflatie, bestreden. De industrie acht het zich tot taak een krachtige bijdrage te leveren tot het economisch herstel van het land. Wel ziet zij eenige bezwaren; zoo wordt in genoemde verklaring gewezen op de noodzaak van rationalisatie en van stijging der arbeidsproductiviteit. Vóór alles echter heeft Hongarije behoefte aan rust en zekerheid, en de stabilisatie kan hiertoe een belangrijke bijdrage leveren.

INTERNATIONALE KAMER VAN KOOPHANDEL.

De vergaderingen, welke gedurende 10 dagen te Parijs zijn gehouden, werden op 20 en 21 Juni beëindigd met een zitting van den „Conseil” der Kamer. Ongeveer 150 zakenlieden, industrieelen, financiers en economen van 21 landen namen aan de besprekingen deel. De besprekingen stonden voor een zeer groot deel in verband met de bestudeering der Amerikaansche voorstellen tot vermindering van de handelsbelemmeringen en het bereiken eener zoo groot mogelijke arbeidsgelegenheid. Na een diepgaande studie, verricht door verschillende studiecmissies, die bij hun arbeid werden bijgestaan door het Secretariaat-Generaal, een aantal deskundige rapporteurs, alsmede door de adviezen van de Nationale Comités der Kamer, werd overeenstemming bereikt over een 3-tal zeer gedetailleerde uitvoerige verklaringen, die respectievelijk betrekking hebben op de agenda der komende economische wereldconferentie en de door deze conferentie te volgen procedure, de middelen ter bevordering van een snellen overgang van oorlogs- naar vredeseconomie binnen het kader eener expansieve algemeene handelspolitiek en de methoden, welke moeten worden toegepast om de zoo urgente vraagstukken op het gebied van het transport- en communicatiewezen tot een spoedige oplossing te brengen. Daarnaast heeft de Kamer een waarschuwend geluid laten hooren tegen de huidige inflationistische tendenzen. Op verzoek van Nederlandsche zijde heeft de Kamer zich uitgesproken voor de instelling van corridors voor het wegvervoer door Duitschland, voor het treffen van een meer bevredigende verrekening van transitotransporten door Duitschland, voor het teruggeven van in Duitschland aangetroffen binnenvaartschepen aan de vroegere eigenaren, onder voorwaarde dat slechts na die teruggave in „E.C.I.T.O.”-verband, gesproken zal kunnen worden over een eventueel doelmatige verdeeling van de beschikbare scheepsruimte en tenslotte voor het opheffen van de belemmeringen, die onze zakenlieden nog steeds ondervinden, wanneer zij zich naar Duitschland willen begeven. Een aantal rapporten, die getuigden van den voortgang gemaakt in verschillende studiecmissies der Kamer, werden goedgekeurd. In dit verband

moge vermeld worden, dat aan de besprekingen over de handelsarbitrage, welke eenige dagen duurden, door alle groote internationale lichamen op het gebied der handelsarbitrage werd deelgenomen en dat ook Rusland hierbij vertegenwoordigd was.

BOEKAANKONDIGINGEN.

„Enige grondslagen voor de financiering der onderneming”, door Prof. Dr. N. J. Polak, De Erven F. Bohn N.V., Haarlem, 8e druk 1946, 232 blz., f 7.50.

In deze nieuwe druk van het bekende werk van Prof. Polak zijn op menige plaats wijzigingen en aanvullingen aangebracht, mede in verband met het gebruik als leerboek. Om het voor didactische doeleinden beter geschikt te maken, is het thans ingedeeld in paragrafen. Het monografisch karakter van het boek bleef echter ook thans behouden.

„De Industrie”, twee-wekelijksch orgaan van de Hoofdgroep Industrie, 1 Juli 1946.

Nummer, speciaal gewijd aan de tolnieplannen tusschen Nederland, België en Luxemburg met beschouwingen, zoowel van Nederlandsche als van Belgisch-Luxemburgsche zijde (Prof. Dr. R. Vandeputte, Dr. A. de Graaff, Prof. C. Weststrate, Albert Calmes, Mr. K. V. Antal e. a.).

ONTVANGEN BOEKEN.

Studenten onder de bezetting. Onder redactie van F. W. Blase. Uitgegeven door Kirchner, Amsterdam 1946, 277 blz.

Report on the work of the tenth session of the committee. League of Nations, Fiscal Committee. Geneva, 1946. Ser. L.o.N.P. 1946. II. A. 4. — 79 pages — 2/6; \$ 0.60.

Bouwstof voor de oplossing van na-oorlogsche vraagstukken, door Prof. Mr. F. M. Baron van Asbeck, Prof. Dr. J. Tinbergen, Prof. Dr. J. H. W. Verzijl en anderen. Afgesloten Augustus 1944. M. Nijhoff, Den Haag, 1946, 119 blz., prijs f 3,—.

De voorstellen van Bretton Woods, door G. K. C. van Tienhoven. 1946. H. E. Stenfert Kroese's Uitg.-Mij. N.V., Leiden; geb. f 4,50, 118 blz.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De post Beleeningen op de jongste weekbalans van De Nederlandsche Bank verminderde met f 62 miljoen, zoodat de ultime-moeilijkheden blijkbaar weer zijn overwonnen. De bankbiljettencirculatie daarentegen daalde na de groote stijging bij den maand-ultimo slechts met f 1 miljoen, zoodat het verlangen van het publiek naar het bezit aan bankpapier blijkbaar zeer groot is.

De Staat zal thans de markenvordering van De Nederlandsche Bank overnemen; een desbetreffend wetsvoorstel is reeds ingediend. Hierbij zal o.a. aan De Nederlandsche Bank schatkistpapier ter beschikking worden gesteld, hetgeen deze t.z.t. zal kunnen gebruiken voor het verrichten van operatiën in de open markt. Tot nu toe kon, doordat De Nederlandsche Bank niet over schatkistpapier beschikte, alleen de Staat door een doelbewuste politiek een verkrapping op de geldmarkt tot stand brengen. De huidige controle op het verlenen van bankcredieten, zooals deze door De Nederlandsche Bank wordt uitgeoefend, ontleent echter vermoedelijk aan de open-marktoperaties veel van haar directe beteekenis.

De omzetten op de geldmarkt waren in de afgelopen week gering, terwijl ook in de noteringen weinig ver-

andering kwam. Driemaandspromessen werden aangeboden tegen $1\frac{1}{16}$ pCt., Decemberpapier tegen $1\frac{1}{2}$ pCt. en Juli '47 promessen tegen $1\frac{11}{16}$ pCt.

De aandelenmarkt vertoonde in de afgelopen week over het algemeen weinig belangrijke koersschommelingen. Industriële aandelen waren over het algemeen op hetzelfde niveau, behalve bijv. bij A.K.U. en Unilever, waar koersdalingen voorkwamen van 163 op 151 pCt., resp. 275 op 263 pCt. Ook de koersontwikkeling der Indische fondsen geeft weinig aanleiding tot commentaar. H.A.V. noteerde $249\frac{1}{2}$ pCt.; Billiton II kwam op 360 pCt. Op de obligatiemarkt waren de koersmutaties uiterst gering.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK. (Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen	Wissels, prom. enz., open marktpapier, beteningen, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningen	Totaal activa	Totaal opelsch. schulden
8 Juli '46	5.238.151	185.582	5.499.358	4.984.881
1 „ '46	5.264.562	262.164	5.602.361	5.090.459
24 Juni '46	5.286.394	188.356	5.550.429	5.037.876
17 „ '46	5.265.002	184.918	5.525.598	5.013.949
11 „ '46	5.268.561	191.289	5.536.898	5.025.340
3 „ '46	5.277.548	184.338	5.539.415	5.027.666
27 Mei '46	5.352.931	180.710	5.611.170	5.099.879
20 „ '46	5.391.733	187.659	5.656.922	5.145.976
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/O	Saldo Rijk R/O (D/O)	Geblokkeerde saldi van banken	Bankassig-natiën en diverse rekeningen
8 Juli '46	2.666.730 ¹⁾	2.318.015	C1.541.739	79.657	180.729
1 „ '46	2.667.997 ¹⁾	2.422.345	C1.642.800	64.325	178.071
24 Juni '46	2.613.290	2.424.436	C1.603.823	79.339	178.763
17 „ '46	2.600.485	2.413.312	C1.605.375	71.343	177.812
11 „ '46	2.600.710	2.424.512	C1.611.038	65.016	177.752
3 „ '46	2.610.368	2.417.184	C1.528.237	185.656	177.938
27 Mei '46	2.567.240	2.532.411	C1.683.099	119.103	177.620
20 „ '46	2.528.024	2.617.842	C1.804.475	69.792	177.175
6 Mei '40	1.158.613	255.174	22.962		10.230

¹⁾ waarvan nieuwe uitgifte f 2.391.245.

²⁾ „ „ „ f 2.392.405.

NATIONALE BANK VAN BELGIË. (Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Totaal van den goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandsche deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op den Staat
4 Juli 1946	33.229	3.963	4.247	191	908	48.677
27 Juni 1946	33.327	4.101	3.871	190	913	48.062
20 „ 1946	33.328	4.188	3.241	207	898	48.152
13 „ 1946	33.328	4.068	3.073	189	866	48.352
5 „ 1946	33.328	4.174	2.807	241	845	48.552
29 Mei 1946	33.328	4.047	2.543	218	847	48.212
23 „ 1946	33.328	4.475	2.713	222	836	47.597

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ¹⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant, saldi van de Schatkist	van anderen	Besluitwet van 6 Oct. '44 ²⁾
4 Juli 1946	653	157.141	73.205	6	3.532	752
27 Juni 1946	653	156.253	72.505	3	3.343	757
20 „ 1946	653	155.800	72.609	3	2.773	756
13 „ 1946	653	155.658	73.027	3	3.009	759
5 „ 1946	653	155.730	73.226	3	2.856	768
29 Mei 1946	653	154.968	72.542	1	2.770	773
23 „ 1946	653	154.941	72.251	11	3.082	774

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen francs. onbeschikbaar goudsaldo na herwaardeering van den goudvoorraad. (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel”, ten bedrage van 64.597 miljoen francs.

³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.